Til Hilmars Þórs Hilmarssonar, stjórnarformanns Bjargs ehf.

Efni: Viðbrögð við bréfi frá 5. október 2026

Ég vísa til bréfs þíns frá 5. október sl. þar sem þú gerir athugasemdir við ummæli mín í Fiskifréttum 26. ágúst 2026 um fyrirkomulag byggðakvóta, rekstrargrundvöll fiskvinnslu og stöðu Bakkafjarðar. Fyrirsögn og uppsetning viðtalsins var að sjálfsögðu ákvörðun viðkomandi blaðamanns.

Ég vil útskýra betur hvað bjó að baki ummælum mínum í Fiskifréttum og í tilefni vangaveltna þinna yfir umsögn Langanesbyggðar til Innviðaráðuneytis og spurningum byggðaráðs þá nota ég tækifærið og útskýri frekar hvað í þeim felst. Ummælin voru sett fram í ákveðnu samhengi í spjallinu við blaðamanninn og áttu að lýsa almennt rekstrarmöguleikum lítillar fiskvinnslu án eigin kvóta eða opinbers stuðnings í formi byggðakvóta á landsvísu en ekki að fella dóm um Bjargið ehf., starfsemi þess eða framtíðarhorfur.

Hugsunin að baki ummælunum var sú að skoða þurfi fleiri leiðir til að styrkja atvinnulíf og búsetu í minni byggðarlögum. Ég tel mikilvægt að horfa ekki aðeins til þess hvernig hægt sé að tryggja rekstrargrundvöll fiskvinnslu, heldur einnig hvort það megi samhliða skapa raunhæf tækifæri til sjálfstæðrar smábátaútgerðar, með ákveðnum skilyrðum um landanir og vinnslu á staðnum. Það er almenn stefnumótandi umræða um nýtingu byggðastuðnings og í fullu samræmi við umsögn Langanesbyggðar, en ekki gagnrýni á einstakt fyrirtæki eða tillaga um að hætta stuðningi við fiskvinnslu á Bakkafirði.

Rekstrargrundvöllur fiskvinnslu og fækkun fiskvinnslna án útgerðar.

Þegar ég notaði orðalagið „dauðadæmd fiskvinnsla“var ég að ræða almennt um stöðu smærri fiskvinnslna á afskekktum stöðum, einkum þeirra sem hafa ekki eigin aflaheimildir eða tryggan aðgang að hráefni. Ég hafði meðal annars í huga þróunina á Suðvesturhorninu þar sem fiskvinnslum án eigin útgerðar eða aflaheimilda hefur fækkað og rekstrargrundvöllur margra brostið. Það hefur gerst þrátt fyrir mun minni flutningskostnað og að þær hafi flestar verið að selja afurðir á háu verði, meðal annars ferskan fisk til útflutnings með flugi.

Sú reynsla sýnir að hátt afurðaverð og auðveldari aðgangur að mörkuðum tryggir ekki eitt og sér rekstrarhæfi.

Af þessu leiðir að rétt er að spyrja hvort það sé alltaf árangursríkast að beina byggðastuðningi fyrst og fremst til fiskvinnslu. Fiskvinnsla getur verið mikilvæg stoð atvinnulífs, en ef reksturinn er háður áframhaldandi opinberum stuðningi eða ótryggu hráefnisframboði þarf að meta hvort fyrirkomulagið skapi nægilega traustan grundvöll til lengri tíma.

Ég tel því ástæðu til að skoða hvort megi styrkja smábátaútgerð með markvissara samspili almenns byggðakvóta, sértæks byggðakvóta, strandveiða og grásleppuveiða. Ein möguleg leið væri að beina meiri aflaheimildum til smærri útgerða á viðkomandi stað, með skýrum skilyrðum um að aflanum sé landað þar og, eftir því sem við á, unninn í byggðarlaginu. Þannig mætti styrkja tengsl veiða og vinnslu og skapa fleiri tækifæri fyrir sjálfstæða atvinnustarfsemi.

Ég var að útskýra þann mun sem ég tel geta verið á því annars vegar að veita stuðning til fiskvinnslu sem þarf á byggðakvóta að halda til að tryggja sér hráefni og hins vegar að úthluta aflaheimildum beint til bátaútgerða sem geta byggt upp sjálfstæðan rekstrargrundvöll og haldið áfram rekstri jafnvel þótt opinberum stuðningi lyki.

Meginspurningin er hvort samfélagslegur ávinningur byggðastuðnings geti í sumum tilvikum orðið meiri með því að styrkja sjálfstæða útgerð og tryggja jafnframt landanir og vinnslu í byggðarlaginu. Slík leið gæti skapað fleiri atvinnumöguleika, dreift atvinnuáhættu og gert einstaklingum og fjölskyldum kleift að byggja upp eigin afkomu á staðnum.

Þetta er ekki röksemd gegn stuðningi við fiskvinnslu, heldur tillaga um að skoða fleiri leiðir. Ekki er sjálfgefið að sama fyrirkomulag henti öllum byggðarlögum. Meta þarf hverja leið út frá staðbundnum aðstæðum og raunverulegum áhrifum á störf, landanir, vinnslu og búsetu.

Ég vil því árétta að ummælin voru ekki yfirlýsing um að starfsemi Bjargs ehf. væri dauðadæmd eða að hætta ætti stuðningi við hana. Ég tel starfsemi Bjargsins mikilvæga fyrir Bakkafjörð og virði það starf sem þar hefur verið unnið. Umræðan snerist um almennt fyrirkomulag byggðastuðnings, ekki dóm um framtíð eins fyrirtækis.

Markmið byggðastuðnings og framtíð Bakkafjarðar

Í umsögn Langanesbyggðar um endurskoðun byggðakvótakerfisins er lögð áhersla á að stuðningurinn skili sér í raunverulegri atvinnu, löndunum, vinnslu og verðmætasköpun sem nýtist viðkomandi samfélagi.

Að mínu mati eru meiri líkur á að stuðla að varanlegri búsetu fleiri fjölskyldna á Bakkafirði með því að gera smábátaútgerð frá staðnum að raunhæfari og eftirsóknarverðari atvinnukosti, meðal annars með markvissu samspili almenns byggðakvóta, sértæks byggðakvóta, strandveiða og grásleppuveiða, heldur en með því að byggja byggðafestu fyrst og fremst á störfum í fiskvinnslu sem tryggja ekki endilega varanlega búsetu starfsfólks í byggðarlaginu. Sjálfstæð smábátaútgerð getur skapað grundvöll fyrir atvinnu og búsetu einyrkja og fjölskyldna þeirra, jafnframt því sem tryggja má að aflanum sé landað og hann unninn í byggðarlaginu. Þetta er ekki andstæða stuðnings við fiskvinnslu, heldur leið til að styrkja samspil veiða og vinnslu og auka líkur á að opinber byggðastuðningur skili sér í varanlegri búsetu og öflugra samfélagi.

Í strandveiðipottinum eru umtalsvert meiri veiðiheimildir en samanlagt í almenna og sértæka byggðakvótanum. Sveitarfélagið telur því mikilvægt að strandveiðikerfið verði eflt sem byggðalegt atvinnuúrræði, einföld leið væri að hafa sannanlega búsetu í sjávarbyggð eitt af skilyrðum fyrir veitingu strandveiðileyfis til einstaklinga.

Bakkafjörður er í mínum huga ekki tölur á blaði heldur samfélag fólks sem ég hef kannast við og átt að sumu leyti samleið með síðustu 50 ár. Ég og aðrir sveitarstjórnarmenn í Langanesbyggð viljum sjá að fyrirhugaðar breytingar á byggðakvótakerfum og fyrirkomulagi strandveiða nýtist Bakkafirði og öðrum sjávarbyggðum í svipaðri stöðu sem best og skili sér áþreifanlega í formi fjölgunar íbúa og renni styrkari stoðum undir bæði útgerð og fiskvinnslu á viðkomandi stöðum. En það er viðbúið að þar sem ákvarðanir um fyrirhugaðar breytingar eru teknar, inn í ráðuneytum

og á Alþingi þá sé Bakkafjörður fyrst og fremst „tölur á blaði“og því er ákaflega mikilvægt að þær tölur sýni raunveruleg áhrif byggðastuðnings.

Hvað er byggðafesta?

Í félagsfræði og rannsóknum á byggðaþróun (svo sem í viðamiklum rannsóknum Þórodds Bjarnasonar prófessors) er **byggðafesta** formlega skilgreind út frá tveimur samtengdum þáttum:

1. **Raunveruleg búsetufesta (hegðun):** Það að fólk búi áfram á tilteknum stað eða svæði til lengri tíma í stað þess að flytjast á brott.
2. **Fyrirætlanir um búsetu (viðhorf):** Vilji eða áform íbúa til þess að búa áfram á staðnum til frambúðar og festa þar rætur.

Núverandi árangursmat Byggðastofnunar á samningum um sértækan byggðakvóta byggist meðal annars á reiknuðum vinnsludögum, reiknuðum ársverkum og yfirliti Fiskistofu um vinnslumagn. Þessir mælikvarðar lýsa umfangi vinnslu og áætluðu vinnuframlagi, en mæla ekki einir og sér hvort fólk búi áfram í byggðarlaginu til lengri tíma eða hafi áform um slíka búsetu. Þeir geta því varpað ljósi á atvinnulega þætti sem tengjast byggðafestu, en duga ekki einir og sér til að meta hvort henni hafi verið náð.

Samningur um sértækan byggðakvóta á Bakkafirði

Fyrsta grein samnings um aflamark Byggðastofnunnar hljóðar svo:

„Meginmarkmið samnings þessa er að auka byggðafestu í byggðarlaginu. Í því skyni stefna samningsaðilar að stöðugri heilsárs fiskvinnslu, þ.e.a.s. að skapa og viðhalda sem flestum heilsársstörfum við veiðar, vinnslu og afleidda starfsemi í byggðarlaginu. “

Í 4. gr. samningsins um sértækan byggðakvóta er meðal annars fjallað um starfafjölda. Byggðaráð Langanesbyggðar óskaði því sérstaklega eftir upplýsingum um fjölda einstaklinga með lögheimili á Bakkafirði sem væru í heilsársstarfi við fiskvinnslu hjá samningsaðila. Fyrirspurnin var sett fram vegna mats á áhrifum samningsins á byggðafestu.

Í svari Byggðastofnunar kom fram að metin hefðu verið samtals 22 ársverk vegna starfsemi samningsaðila og samstarfsaðila við veiðar og vinnslu, að meðtöldum stjórnunarþætti. Stofnunin tók jafnframt fram að hún hefði ekki upplýsingar um lögheimilisskráningu starfsmanna, enda væru engar kvaðir um slíkt í samningunum, og að sveitarfélagið gæti aflað upplýsinganna hjá samningsaðilum.

Bjargið ehf. hefur síðan upplýst að allir starfsmenn félagsins séu með lögheimili á Bakkafirði og greiði skatta sína og skyldur til samfélagsins. Það svarar spurningunni um lögheimili starfsmanna. Í þeim gögnum sem hér eru til skoðunar kemur hins vegar ekki fram hversu margir þeirra eru í heilsársstarfi við fiskvinnslu.

Lögheimili og heilsársstarf eru ekki sami mælikvarðinn. Hvort tveggja getur skipt máli við mat á byggðafestu, en upplýsingar um lögheimili einar og sér segja ekki til um umfang eða stöðugleika atvinnunnar. Að sama skapi jafngilda reiknuð ársverk ekki sjálfkrafa sama fjölda einstaklinga í stöðugum heilsársstörfum við fiskvinnslu eða heilsársbúsetu á staðnum.

Í þessu samhengi er einnig rétt að nefna að skjalið „Greinargerð um framkvæmd samninga fiskveiðiárið 2024/2025“var ekki aðgengilegt á vef Byggðastofnunar fyrr en eftir að byggðaráð hafði sent fyrirspurn um málið. Þá var hvergi að finna tölulegar upplýsingar um nýtingu aflamarksins. Þetta takmarkaði möguleika sveitarfélagsins til að veita sem vandaðasta umsögn um mögulegar breytingar á byggðakvótakerfum, eins og innviðaráðuneytið hafði óskað eftir. Af þessum sökum fór byggðaráð einnig fram á svör við spurningum sem ætlað var að varpa ljósi á byggðafestuáhrif stuðningsins og raunverulega framkvæmd samningsins**.**

Fyrirspurn byggðaráðs var því ekki ásökun um vanefndir af hálfu Bjargsins ehf., heldur beiðni um upplýsingar sem þarf til að meta áhrif samningsins. Eðlilegt er að sveitarfélagið leiti skýringa á því hvernig opinber stuðningur skilar sér í atvinnu og búsetu, enda er það hluti af ábyrgri stjórnsýslu.

Lokaorð

Mér þykir miður ef orðalagið „dauðadæmd fiskvinnsla“hefur verið skilið þannig að átt væri við Bjargið ehf. Það var ekki ætlunin. Ég ber virðingu fyrir starfsemi félagsins og mikilvægi hennar fyrir Bakkafjörð.

Umsögn Langanesbyggðar, ummæli mín í blaðaviðtali og spurningar byggðaráðs snúast fyrst og fremst um hvernig best sé að haga byggðastuðningi til framtíðar. Þar þarf að vera svigrúm til að ræða ólíkar leiðir, bera saman áhrif þeirra og meta hvort stuðningurinn skili varanlegum störfum, verðmætasköpun og búsetu. Slík umræða er ekki ásökun á einstök fyrirtæki eða stofnanir, heldur nauðsynlegur þáttur í því að tryggja að opinber úrræði þjóni hagsmunum byggðarlaganna sem þeim er ætlað að styðja.

Sameiginlegt markmið hlýtur að vera að byggðakvóti og önnur opinber úrræði stuðli sem best að öflugu atvinnulífi og varanlegri búsetu á Bakkafirði og í öðrum sjávarbyggðum landsins.

Virðingarfyllst,

Sigurður Ragnar Kristinsson
Formaður byggðaráðs Langanesbyggðar